Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

27 MAYIS ASKERÎ MÜDAHALESİNİN MEŞRUÎYETİ VE MEŞRULUK KAZANDIRMA POLİTİKALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Erol YÜKSEL
Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Karaman, erolyuksel@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3029-2342

Yüksel, Erol. "27 Mayıs Askerî Müdahalesinin Meşruîyeti ve Meşruluk Kazandırma Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme". ulakbilge, 56 (2021 Ocak): s. 99–111. doi: 10.7816/ulakbilge-09-56-09

ÖZ

Bu çalışmada 27 Mayıs askerî müdahalesinin öncesi ve sonrasında meydana gelen gelişmeler çerçevesinde, müdahaleyi geçekleştirenler ve toplumun farklı kesimleri ile kamuoyunun müdahaleyi meşru bir zemine oturtmaya yönelik politik, siyasi ve hukuki adımlarının ortaya konması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 27 Mayıs müdahalesinin gerçekleşmesinden hemen sonra Demokrat Parti iktidarının son dönemindeki birçok uygulama, müdahalenin haklılığına katkı sunmaya dönük Türk kamuoyunda bir propagandaya dönüşmüştür. Bu aşamadan sonra askerî müdahalede bulunanlar, müdahaleyi ihtilal zeminine oturmak için siyasi ve hukuki adımlar atmıştır. Aslında bu durum askerî müdahaleye meşruluk kazandırma politikalarından başka bir şey değildir. Bu bakış açısıyla çalışmada, 27 Mayıs hadisesini gerçekleştirenlerin müdahaleyi uygun şekilde meşruluk temellerine oturtmak için attıkları adımlar, basın, telif ve tetkik eserler, hatıratlar ve arşiv belgeleri ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs, Meşruluk, Askerî Müdahale, MBK

Makale Bilgisi:
Geliş: 12 Kasım 2020 *Düzeltme: 14 Aralık 2020* *Kabul: 21 Aralık 2020*

© 2020 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

27 Mayıs 1960 günü ordu, hiyerarşi dışı bir örgütlenmeyle sadece bir hükûmet darbesi yapmakla kalmamış, aynı zamanda on yıl süren Demokrat Parti (DP) iktidarına da son vermiştir. Cumhuriyet tarihinin bu ilk hükûmet darbesi, aslında yeni Türk devletinin sivil yönetim anlayışını da yıkarak bu tarihten sonra ordunun siyasete dâhil olacağı anlamına da gelmektedir. Kavramsal olarak yıllarca bu müdahaleye "darbe", "ihtilal", "devrim", "inkılâp", "ak devrim", "askerî müdahale" gibi tanımlamalar yapılmıştır. Cumhuriyet tarihinin sivil iktidarlarına yönelik diğer askerî müdahaleler olan 12 Eylül ve 12 Mart'ta herhangi bir kavramsal bir çeşitlilik görülmezken, 27 Mayıs'ta kavramsal çeşitlilik söz konusudur. Bunun nedeni 27 Mayıs'ın hazırlanışı ve sonrasında ortaya çıkan gelişmeler bakımından diğer askerî müdahalelerden farklı olmasıdır.

Hadisenin meydana geldiği süreçte resmî devlet vesikalarında "inkılâp" kavramı ile nitelendirilen 27 Mayıs'ı; "devrim", "ihtilal", "inkılâp" ya da "darbe", "isyan", "cuntacılık" gibi politik değer yargılarıyla değil, "müdahale" veya "hareket" gibi nesnel terimlerle ifade etmek daha doğrudur (Tanör 2016: 364)[1]. Nitekim 27 Mayıs'tan sonra gerek resmî belgelerde gerekse konu ile ilgili yapılan açıklamalarda ordunun yönetime "müdahale ettiği" sıklıkla vurgulanmıştır. Uzun yıllar 27 Mayıs askerî müdahalesini hazırlanışı, ortaya koyduğu anayasal ve siyasal sonuçları itibariyle farklı kavramlarla nitelendirilse de hazırlanış şekli ve hareketin merkezinde bulunarak nihaî noktayı koyan devlet kurumunun ordu olması nedeniyle bir askerî darbe olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Darbe kelimesinin sözlük anlamı, *Bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükûmeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi (Akalın 2011, Türk Hukuk Lügâtı 1991)* olarak tanımlanmaktadır. Kavramsal olarak hükûmet darbesi son 300 yıldır[2] kullanıldığı gibi çağımızda gelişmişlikle doğru orantılı bir şekilde sıklıkla görülmeye devam etmektedir. Darbe, "dışarıdan" yönetilebildiği gibi, hükûmet dışı alanlarda da görülebilir. Profesyonel ve devamlı görev yapan sivil servis, devletin kolluk gücü olan polis ve silahlı kuvvetleriyle belirli bir şekle girmiş bir devlet alanında kendisini gösterir (Luttwak 1996: 17).

Türkiye'de sivil iktidarlara müdahalelerin görünür gerekçelerinin yanında, temel kuruluş felsefesine dokunmadan mevcut siyasi sitemi dönüşüme uğratmaya yönelik hareketlere dayandığı söylenebilir. Bu düşünceyi 1960 ve 1980 müdahalesi sonrası ortaya konulmaya çalışılan siyasi uygulamalar desteklemektedir (Doğan 2015: 121). 27 Mayıs müdahalesini gerçekleştirenler, DP'lilerin Atatürk ihtilalinin çizdiği yoldan ayrıldıklarına ve buna karşı da 27 Mayıs'ta Türkiye'yi demokratik ve laik siyasete döndürmek için iktidarı devraldıklarına inanıyorlardı (Weiker 1967: 6). Ayrıca müdahale özgürlük ve demokrasi için yapılmıştı ve meşruiyetini buradan alıyordu. Çünkü Türkiye'deki sivil yönetim geleneğine son verilecekse buna gerek kamuoyunun ikna edilmesi gerekse müdahaleci askerlerin eylemelerini haklı, meşru ve kaçınılmaz göstermesi gerekiyordu (Yetkin 2010: 84). Bunun için 27 Mayıs'ı gerçekleştiren askerlere göre sivil yönetime müdahale, ihtilal mahiyetindeydi. Ancak 27 Mayıs'a yapısal mahiyette bakıldığında ise ne sivil yönetime müdahale için önceden hazırlanmış bir parti veya siyasi örgütün, ne de bu örgüte önceden rehber olan bir icraat sistemiyle ideolojik bir atılışın hikâyesi bulunmaktadır. Örneğin 1952 Mısır ihtilalinde görüldüğü şekliyle, daha 27 Mayıs başlar başlamaz arkasından bütün milletin takip ettiği belirli hedef ve slogan görülmemektedir (Aydemir 2000: 7).

Şevket Süreyya Aydemir, 27 Mayıs'ın bir ihtilal olduğu görüşünde olanlardandır. Ona göre bu askerî hareketin ihtilale hazırlanması örgütlenme ve karar safhaları bakımından zayıftır. Ayrıca ihtilali hazırlayanlar teşkilat bakımından başsız görünmektedir. Harekette belirli ve merkezî bir karar mercii de bulunmamaktadır ve ihtilal sonrasının hedefleri ihtilale katılanlara rehber olacak ve yön verecek şekilde ortaya konmamıştır. Buna rağmen 27 Mayıs'ın kaydettiği gelişmeler, yansıttığı atmosfer ve getirdiği müesseseler dikkate alındığında Aydemir için bu hadise tipik bir ihtilale benzer (Aydemir 2000: 6). Bu benzetmede, 27 Mayıs vasıtasıyla müstebit olduğu düşünülen Menderes'in devrilmesi ile ortaya konan hürriyet ortamının getirdiği coşku ve 27 Mayıs ile gelen değişimin etkili olduğu söylenebilir (Kaynar 2017: 59). Diğer taraftan Millî Birlik Komitesi (MBK)'nin önde

[1] 27 Mayıs'ın darbe mi devrim mi olduğu hususunda tartışmalar devam etmektedir. 27 Mayıs'ın niteliği üzerine yoğunlaşan tartışmalarda bir kesim 1961 Anayasası'nın ilerici ve sosyal yapısı nedeniyle ihtilal, diğer bir kesim için ise sonuçları ne olursa olsun 27 Mayıs'ın Türkiye'de askerî müdahale geleneğini başlatan ve parlamento üzerinde vesayet kuran askerî bir darbedir (Aydın-Taşkın 2015: 79.)

[2] Her ne kadar modern dönemde böylesine bir zaman aralığı görülse de hükûmet darbelerinin ilk örneği M. Ö. 700'lerde asiller hâkimiyetine son veren Eski Yunan'lı Pzistrat ile başlar. Mussolini ve Hitler'in de ustası kabul edilen Pzistrat, silahlandırdığı sivillerle tarihteki ilk darbelerden birisini gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan yakın dönemde İran'da şark usulü hükûmet darbelerinin ilkini Daryüs gerçekleştirdi (İhtilaller ve Darbeler Tarihi 1966, Suver 1979).

gelen kurmay subaylarından birisi olan Alparslan Türkeş'e göre müdahale, "iktidarda bulunan partiyi silah zoruyla indirip yerine muhalefet partisini oturtmak için yapılmamış aksine köylü ve halk kitlesini en kısa yoldan ve hızla modern uygarlığa ulaştırmak" için yapılmış, fakat bu teşebbüs Cumhuriyet Halk Partisi tarafından bozulmuştur. Böylesine bir duruma rağmen Türkeş açısından müdahale, bir ihtilal olarak hazırlanmaması nedeniyle ihtilal değil, bir asayiş hareketi veya ak devrimdir (Taylak 1976: 34-35).

27 Mayıs müdahalesi sonrası Başbakanlık Devlet Basımevi tarafından yayımlanan "Ak Devrim" isimli kitapta, müdahalenin meşruluğuna yönelik 27 Mayıs öncesi olay ve gelişmelerin kaygı verici düzeye ulaştığı, bir anlamda ispat etme gayretiyle hem iç hem de dış basın yayın araçlarında çıkan haberlere genişçe verilerek, müdahalenin kesinlikle bir hükûmet darbesi olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre müdahale, "Türk milletinin müşterek arzu ve idealinin tahakkuk ettiricisi olan Türk ordusu" tarafından yapılmıştır ve bu "Milli Birlik Harekâtı'na" "27 Mayıs Türk Millî İhtilâli" adı verilmelidir. Bunun yanında müdahalenin temeli "hak ve hürriyet" arayışıdır ve bu durum şöyle belirtilir:

> *İhtilâl, zulüm ve istibdat idarelerine karşı 'hak ve hürriyet' davası olan milletin ayaklanması, yuvarlandıkça büyüyen bir çığ hâlinde tuttuğunu ezmesidir. Millî Birlik Harekâtı ise, İstanbul, Ankara, İzmir Yüksek Tahsil Gençliğinin 'hak ve hürriyet' isteyen asil feveranını, Türk Ordusunun bir gece baskını ile arzulanan neticeye ulaştırmasıdır. Yapılan işin, yaratıcıları tarafından sadece 'inkılâp' tabiri ile isimlendirilmesi kahramanlara has bir tevazuun ifadesi olarak güzel, fakat gerçeğin beyanı bakımından eksiktir* (Ak Devrim 1960: 49).

Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana en bunalımlı günlerde dahi korunmaya çalışılan sivil yönetim geleneği, 27 Mayıs ile ağır bir yara almıştır. Artık Türkiye'de siyasi ve sosyal bunalımların olduğu günlerde, gözlerin orduya çevrilmesinin yolu açılmıştır. Bunun yanında Türk Silahlı Kuvvetleri açıkça rejimin bekçiliğine soyunarak gerekli gördüğü durumlarda sivil yönetime karışmaktan kendisini alamamıştır. Dolayısıyla sivil yönetime, 12 Mart ve 12 Eylül'deki doğrudan müdahalelerin yanında sonuca ulaşamayan birtakım askerî girişimlerde bulunulmuştur. Bunun yanında olağan dönemlerde dâhi ordu etkeni, siyasal yaşamın önemli verisi hâline gelmiştir (Eroğul 2013: 205).

Kavramsal olarak 27 Mayıs askerî müdahalesinde böylesine bir çeşitlilikte 27 Mayıs'ın hazırlık sürecinden sonuçlarına hareketin içerisinde bulunanların da fikirlerinde farklılık söz konusudur. Daha çok 1970'lerde yazdıkları hatıralarında bunlar görülebilir. Bunlardan bir dönem MBK'nin Genel Sekreterliğini de yapan Orhan Erkanlı'ya göre 27 Mayıs'la ordu, sivil yönetime müdahale geleneğinin yolunu açmıştır: *Bugün anlaşılmıştır ki, 27 Mayıs yalnız Demokrat Parti iktidarını yıkan ve yeni anayasa düzeni kuran bir hareket değil, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni politikaya sokan, sık sık sivil idareye müdahale arzu ve geleneği yaratan bir olay olarak da incelenmelidir. 1960'dan 1971'e kadar dört defa askerî müdahale veya müdahale teşebbüsü olmuştur* (Erkanlı 1973: 5). Oysa 27 Mayıs öncesi faaliyetleriyle dikkat çeken ve 27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türk siyasi hayatında boy gösteren Sadi Koçaş, müdahalenin meşruluğunun tartışılıyor olmasına şaşırmaktadır: *Aradan 5-10 yıl geçtikten sonra '27 Mayıs meşru mu, değil mi?' diye bir tartışmanın yapılabileceğini, 27 Mayıs 1960'ta bütün dünyada düşünebilen tek kişinin bile varlığını tasavvur edemiyorum.* Meşruluğundan emin olduğu 27 Mayıs'ın 1970'li yıllarda tartışılması ona göre "Türk toplumu için gerçekten acı bir durum"dur (Koçaş 1977: 925). Doğal olarak Koçaş'ın yaklaşımı, daha 1956'dan itibaren ordu içerisindeki hareketlenmelerde öne çıkan askerlerden olmasının etkisiyle, müdahaleyi yapanların 27 Mayıs'ı bir ihtilal veya inkılap hareketi mantığında gerçekleştirmiş oldukları fikrinin temsilciliğidir. Benzer şekilde Dündar Seyhan, *Çıkarlar için dalavereci bir siyaset kovuşturmak, halkı aldatmaya ve avutmaya çalışmak, statükoyu savunarak avanta kaynaklarını işletmeye çalışmak ve bunlara direnmek* ihtilal fikrini ortaya çıkarır ve müdahale meşru olur (Seyhan 1966: 203).

Bütün bu yaklaşımlardaki çeşitlilik, aslında 27 Mayıs'ı gerçekleştirmiş olanların müdahaleyi bir ihtilal veya devrim çizgisine oturtma gayesinden öteye gitmez. Çünkü 27 Mayıs müdahalesinde ihtilal veya devrimin oluşması için gereken halk veya sivil toplum hareketi yoktur. Bu durumda müdahaleyi gerçekleştirenler için müdahaleye gerekçe kazandırmak ve bunun da toplumun her kesiminde karşılık bulmasını sağlamak olmalıydı. Bunun için de yapılması gereken müdahalenin meşru bir zemine oturtulmasıydı.

27 Mayıs Askerî Müdahalesinin Gerçekleşmesinde Meşruiyet Zemini

Cumhuriyet tarihinde gerçekleşen askerî darbelerin oluşumuna genel çerçevede bakıldığında, siyasi ve ekonomik olumsuzlukların ülkede yavaş yavaş kendini hissettirmeye başlaması ve bunun da toplumun tabanında hissedildiği görülür. DP iktidarı döneminde iktidar-muhalefet ilişkilerindeki gerginliğin toplumsal tabana

yayılması ve belirginleşmesi 1957 seçimleriyle başladı. Bu seçimlerde güçlenen muhalefet, iktidarın attığı her adıma yönelik eleştiri kampanyaları yürüttü. DP ise muhalefetin eleştirilerine kulak vermek yerine, bir taraftan üstü kapalı bir şekilde muhalefete karşı baskıcı bir politikaya başvururken diğer taraftan da DP tabanını genişletme ve halk kitlelerini seferber etmek için Vatan Cephesini[3] kurmuştu (Zürcher 2012: 348). İktidarın benzer adımlarla tavrını sertleştirmesine karşı muhalefet, basın, aydınlar, üniversite hocaları ve ordu içerisinde huzursuzluklar artacaktır. Öte taraftan IMF istikrar programı neticesinde 359 milyon dolar Amerikan yardımı ile kırsal kesimde çiftçinin durumu iyileşirken, IMF programın fiyatları artırması şehirlerde iktidara karşı tepkilere neden olmuştu. 27 Mayıs'a giden süreçte DP'nin toplumun çeşitli kesimlerinde rahatsızlık yaratan ve iktidar-muhalefet ilişkilerinde gerginliklerin iyice artmasını sağlayan diğer gelişmeler; Uşak Olayı, Geyikli Olayı, Yeşilhisar Olayı, Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması, Ankara ve İstanbul'da meydana gelen öğrenci olaylarıydı.

27 Mayısçıların öne çıkan ve hareketlerine meşruiyet katmaya yönelik temel adımlarından belki de en belirgini, mevcut iktidarın meşruiyetini kaybettiği iddiasıdır. Bu iddialarını da temellendirebilmenin ön koşulu, DP'nin iktidar yıllarında toplumsal tabanda ve muhalefet kesimlerinde tepki çeken politik adımlarıdır. Bu bakımdan askerî müdahale sonrasında iktidarın yanlış uygulamaları sıklıkla vurgulanmış ve Cumhuriyet için tehditler içerdiğine yönelik propaganda faaliyetleri öne çıkarılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri, 27 Mayıs'ta "Ordu Dâhili Hizmet Kanunu'nun 34. maddesinin kendisine verdiği vazife*"* ile sivil iktidara müdahale etmiştir (BCA, f. 30-1., y.40.236.18.). Müdahalecilere göre ihtilalin hukuki dayanağı bu iç hizmet kanunundaki Cumhuriyeti kollama ve koruma görevidir[4]. 27 Mayıs 1960 günü saat 5.15'te Ankara Radyosu'ndan Alparslan Türkeş tarafından okunan tebliğde belirtilen, *Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır.* fikri ise kardeş kavgasına neden olabilecek siyasi mücadeleleri demokratik zemine çekmek için müdahalenin zorunluluğudur. Aslında müdahale, Ordu Dâhili Hizmet Kanunu'nun 34. maddesine dayandırılsa da müdahalecilerin aynı tebliğde, *Bu hareketi Silahlı Kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.* ifadelerine de aynı kanunun 41. maddesi hükmünü ihtiva eden askerlerin siyasî yasaklılığının ileride meşruiyet zemininde karşılarına çıkmamasını garanti altına almak için yer verdikleri savunulabilir (BCA, f. 30.1., y.40.236.18).

Yayınlanan tebliğde "müdahalenin hiçbir şahsa ve zümreye karışı olmadığı", "kim ve hangi partiye mensup olursa olsun her vatandaşa hukuk prensiplerine göre muamele yapılacağı" belirtiliyordu. Tarafsızlık ve hukuk vurgusuna rağmen gelişmeler farklı yöndeydi. Müdahalenin yapıldığı gece ve sonraki günler doğrudan DP hedef alındı. DP'ye mensup siyasetçiler ve DP'nin teşkilat üyeleri ülkenin her yerinde tutuklandı ve ayrıca süreçte kapanan tek parti DP oldu. Dolayısıyla başlangıçta müdahalede asıl amacın DP iktidarını ortadan kaldırmak olduğu aşikârdı.

Müdahalenin ardından bir meşruluk sorunu oluşmuştu. Sivil gruplar ve kamuoyu büyük oranda desteklemesine rağmen müdahalenin meşrulaştırılmaya ihtiyacı vardı. Millî Birlik Komitesi (MBK) ve Türk Silahlık Kuvvetleri müdahalenin meşru olduğuna dair bir rapor hazırlaması için İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi hocalarından bir ilim heyeti görevlendirdi. 28 Mayıs 1960 günü ilim heyetinin hazırladığı "Meşruluk Fetvası" olarak da adlandırılan raporda 27 Mayıs öncesi gelişen hadiselere ve gelişmelere istinaden müdahaleye neden ihtiyacının doğduğu ve müdahalenin meşruluğu ortaya konulmaya çalışılmıştır[5]. "Anayasa Ön Projesi Hazırlama

[3] DP, 1957 seçimleri süreci ve sonrasında muhalefetin kendisine karşı iş birliğine gitmesi üzerine Vatan Cephesi ismi verilen bir oluşum kurmaya karar vermiştir. Vatan Cephesi sadece DP'li olanlardan değil, zararlı "politika ve ihtirastan" uzak kalan vatandaşları partili olmadan muhalefet karşıtı cepheye çekmeyi amaçlamıştır (Timur 2016: 290-291).

[4] Ordu Dâhili Hizmet Kanunu'nun 34. maddesi: "*Ordunun vazifesi; Türk yurdunu ve Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır. Ordu askerlik sanatını öğrenmek ve öğretmek ile vazifelidir. Bu vazifenin ifası için lâzım gelen tesisler ve teşkiller kurulur ve tedbirler alınır.*" şeklindedir. Bu maddede, ordunun Cumhuriyet'i koruma vazifesinin yanında askerlik mesleğini geliştirmeye yönelik vazifeleri de sıralanmıştır. Dolayısıyla 34. maddenin içeriğinin vatan savunması esas alınarak düzenlendiği görülmektedir (*T.C. Resmi Gazete* 3031: 5345-5351).

[5] Bu raporun hazırlanması için müdahalenin komutanlarından Cemal Madanoğlu "memleketi ters bir yola saptıracak yanlış bir adımın atılmaması" için hukukçu Nedim Erguvan ve yazar Orhan Asena'yı ihtilal karargâhına davet etmiş ve onlardan "yeni bir Anayasa hazırlatmak için memleketin bütün tanınmış hukukçu ve anayasacılarının ismini" istemiştir.

Komisyonunun Tespit Ettiği Esaslar" başlığı ile kayıtlara geçen bu raporu hazırlayan ilim heyeti üyelerinin hepsinin de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde görevli olması, müdahalenin meşruiyet zeminine oturtulması gayretleri içerisinde önemli bir ayrıntıdır. Rapora göre 27 Mayıs âdi ve siyasi bir hükûmet darbesi sayılmamalıydı çünkü DP iktidarıyla devlet teşekkülü büyük zarara uğramıştı:

> *Devlet, hukuk, adalet, ahlâk, amme menfaati ve âmme hizmeti fikrini temsil etmesi ve amme haklarını koruması gereken siyasi kudret maatteessüf aylardan, hatta senelerden beri bu mahiyetini kaybetmiş, şahsi nüfuz ve ihtiraslarla zümre menfaatini temsil eden maddi bir kuvvet hâline getirilmiştir. Her şeyden evvel hukuka bağlı sosyal bir kuvvet olması lâzım gelen devlet kudreti, bu ihtiras ve nüfuzun tahakkuku vasıtası hâline getirilmiştir. Bunun içindir ki siyasi kudret, asıl devlet kuvveti olan ordusu ile, adliyesiyle ve baroları ile, vazifesine bağlılık göstermek isteyen memurları ile üniversiteleri ile, umumi efkârın mümessili olan basını ve öteki sosyal ve müessese ve kuvvetleri ile her türlü manevi bağlantısını kaybederek Devletin öz ve ana müesseselerine ve Türkiye'nin dünya devletler camiasında medenî bir devlet olarak lâyık olduğu yeri muhafaza etmesi bakımından olağanüstü değer ve ehemmiyette olan Atatürk inkılâplarına karşı düşman durumuna düşmüştür. Vatandaşlara, muhalefete, memurlara, basına yapılan tazyik, üniversite gençliğine ve Üniversitenin, 30 ve hatta 40 senelik meslek hayatını idrak etmiş eski hocalarına ve büyük bir istikbal vaat ederek yetişmiş ve yetişmekte olan yeni öğretim üyelerine ve yardımcılarına ve talebelerine karşı harekete geçmiştir…(*BCA, f.30.1.,y.16.4*).*

Görüldüğü üzere 27 Mayıs öncesi gelişen siyasi olaylar askerî müdahalenin meşruluğunun temeli olarak gösterilirken ilim heyetinin raporunda özellikle öne çıkan bir başka husus, üniversite hocaları ve öğrencilerine yönelik DP'nin politikalarından duydukları rahatsızlıktır. Bu durum bir başka deyişle, 27 Mayıs öncesi gerginleşen siyasal ortama paralel olarak üniversitelerdeki aydınların muhalif tavırlarının müdahale sonrasına yansımasıdır.

Heyete göre DP, kendi menfaat ve ihtirasına bağlanmayı kabul ederek meslek ve vazife şuurunu ve bunun kutsiyetini kaybeden birtakım idare amirlerini ve polislerini veya polis kıyafetine sokulmuş meçhul kimseleri üniversiteye saldırtmıştır (BCA,f.30.1.,y.16.4.). Emniyet mensuplarının ülkede sükûnetin sağlanmasında etkisinin kaybolmaması için, onların dürüst, temiz ve feragatli insanlar oldukları hâlde zalim ellerde suç işleyen kimselere dönüşmüştür (BCA,f.30.1.Y.40.236.18.). İlim heyeti raporunda yine *hiçbir hukuk ve idare ilminin ve hukuka bağlı devlet rejiminin kabul etmeyeceği sahalarda silah kullandırarak masum üniversite gençlerinin* ölümüne neden olmuştur. Ayrıca öğrencilerin ağır yaralanmasına ve hatta bir kısmının sakat kalmasına seyirci kalmak istemeyen üniversite yöneticileri ve hocalarına da hukuki çerçevenin dışında ve insanî değer yargılarına aykırı bir şekilde davranılmıştır. Bütün bunlarla DP hükûmeti, sosyal ve millî bir müessese olmaktan çıkarak şahsi bir nüfuz ve ihtiras âleti hâline gelmiştir (BCA, f.30.1.,y.16.86.4)[6]. İlim heyetine göre sadece hükûmetin iktidara geliş şekli meşruiyetini ispata yetmez. Anayasa, hukuk ve kamuoyuna karşı da sorumludur:

> *Bir hükûmetin meşruiyeti sadece menşeinde, yani iktidara gelişinde değil, iktidarda da kendisini bu mevkie getiren Anayasaya riayeti ve Millet efkârı, ordu, kaza ve ilim müesseseleri gibi müesseselerle iş birliği yaparak, Hukuk nizamı içinde yaşaması ile ve devamı ile mümkündür. Hâlbuki hükûmet ve siyasi iktidar, bir taraftan Anayasaya tamamen aykırı kanunlar çıkarmış ve bunlara dayanmak suretiyle Anayasayı ihlâl etmiştir; kanunsuz icraatta bulunmuştur. Diğer taraftan hükûmetin bir*

Bu iki ismin önerisi doğrultusunda Ankara'ya getirilen Sıdık Sami Coşar, Hüseyin Naili Kubalı, Naci Şensoy, Ragıp Sarıca, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Tarı Zafer Tunaya, İsmet Giritli'den oluşan İstanbul Üniversitesinin tanınmış hukukçu hocalarına hazırlatılan "Anayasa Komisyonu Raporu" isimli bir beyannameyle "düşük iktidarın neden meşruiyetini kaybettiği" 28 Mayıs günü radyolardan yayınlandı. Hazırlanan bildirinin metni Tarık Zafer Tunaya tarafından Cemal Gürsel'e okunmuştur. Gürsel bildiriyi büyük bir heyecan içinde dinledikten sonra Sıddık Sami Onar'ı hazırlanacak olan Anayasa Komisyonu başkanı olarak görevlendirmiştir (Giritlioğlu 1965: 168-169). Feroz Ahmad'a göre bu karar, entelektüelleri kapsamak için alınmakla birlikte 27 Mayıs hükûmet darbesinin niteliğini tamamen değiştirerek kurumsal bir devrime dönüştürmüştür (Ahmad 2012: 153).

[6] Üniversite öğrencilerine ve akademisyenlere yönelik devlet tarafından gerçekleştirilen hareketlerde, müdahaleden bir ay önce (28 Nisan) İstanbul üniversitesinde meydana gelen öğrenci hareketlerine atıfta bulunulduğu göz önüne alınmalıdır. DP'nin iktidar döneminde iktidar ile muhalefet ilişkilerinde cereyan eden siyasî hadiselere genişçe yer veren gazeteci Tekin Erer, hadiselerin meydana geldiği gün olayların cereyan ettiği Beyazıt'ta Çarşıkapı'daki otobüs durağında olaylara gözleriyle şahit olduğunu, bir yüzbaşının emrinde 7-8 adet jeep ve askerlerin bulunduğunu, yüzbaşının üniversite öğrencilerine nasihat çekmek yerine barikatı sert bir emir ile kaldırdığını belirtmektedir (Erer 1963: 399-400).

> *muvazene, sûkun ve huzur âmili olması gerekli olduğu hâlde, hükûmet, Devlet müesseselerini, politik ve sosyal müesseseleri ve hatta bunların içinde yaşayan insanları birbirine düşürmek, halka ve dış âleme karşı bunları kötüleyerek bir anarşi âmili hâline getirmek suretiyle meşruiyetini kaybetmiştir* (BCA,f.30.1.,y.16.86.4).

Rapora göre MBK, bütün bu olumsuzluklar karşında meşrû ve sosyal nizamı yeniden kurmak için kurulmuştu ve MBK'nin alması gereken iki tedbir vardır:

> *Birincisi: Âmme hizmetlerini, gerçekleşmesi istenilen ve Milletçe özlenen demokratik icaplara şimdiden uygun olarak yürütecek ve insan hak ve hürriyetlerini koruyacak, âmme menfaatini gözetecek fiili ve geçici bir hükûmet kurarak idareyi devam ettirmek. İkincisi: Devletin ihlâl edilmiş ve işleyemez bir hâle gelmiş anayasası yerine bir hukuk devletinin gerçekleşmesini sağlayacak Devlet organlarını kuracak ve sosyal müesseselerin hak ve adalet prensiplerine, demokrasi esaslarına dayanmasını temin edecek bir Anaysa hazırlamak, ayrıca milletin gerçek idaresinin izharına imkân verecek bir çoğunluk istibdadına mâni olarak siyasi kuvvetin soysuzlaşmasını önleyecek esaslar dâhilinde bir seçim kanunu meydana getirmek (*BCA, f.30.1,y.16.86.4*).*

Neticede ilim heyetine göre Anayasa'nın ihlâl edilmesiyle Türkiye'deki demokratik müesseselerin zarar görmesi müdahalenin meşruiyetinin ana temasıdır. Bunun yanında; bir iktidarın meşruluğunun sadece seçimle işbaşına gelmesinden ibaret olmadığı, iktidarı süresince hukuk ve Anayasa ilkeleri içerisinde kalması gerektiği vurgulamış, DP'nin bu ilkelere uymayarak iktidarını meşru olmaktan çıkarması nedeniyle askerî müdahalenin kaçınılmaz olduğu savunulmuştur (Tanör 2016: 366). İlim heyeti müdahalenin bir anlamda gerekçesi olarak da değerlendirilecek bu metinde, hükûmetin Anayasa'yı ihlal etmesinin yanında toplumsal dinamikleri oluşturan kurumlarla iş birliği yapmadığı ve hatta toplumsal kavganın ortaya çıkarılmasında rol oynadığı şeklinde DP iktidarına bir suçlamada bulunmuştur. Bu yaklaşım 27 Mayıs'ın hedefi olan DP iktidarının meşruiyetini kaybettiğini göstermeye yönelik olduğu gibi aynı zamanda askerî müdahalenin meşruluğunu da gerekçelendirmiştir. İlim heyetinin raporu, sadece müdahalenin meşruluğu meselesiyle sınırlı kalmamış ve sonraki süreçte DP iktidarının yargılanmasına tesir edecek gelişmelere neden olmuştur. Ayrıca rapor, açıkça DP iktidarını hedef alması ve hukukçuların tarafsızlığını kaybetmesi gibi beraberinde bir dizi tenkitlere neden olmuştur.

Bütün bunlara bakıldığında MBK, Türk halkının dikkatini DP iktidarının suçlarına çekmek ve ileride benzeri bir durumun yaşanmasında yine böyle bir şiddetli tepkiyle karşılanacağı konusunda güçlü bir ders vermek istiyordu (Weiker 1967: 63). Bunu yaparken de siyasi propagandaya ağırlık verildi. Bu dönemde basın, radyo, afiş, kitap, kitapçık gibi birçok araçla propaganda yapıldı. Özellikle gençler arasında müdahalenin taban bulması için genç kahramanlar yaratmaya önem verildi ve "siyasi şehitlik" mertebesini ortaya attılar. 27 Mayıs'ın ilk günlerinden itibaren DP tarafından birçok gencin vahşice öldürüldüğü, Et Balık Kurumu'nun buzhanesinde cesetler olduğu gibi asılsız haberler servis edilerek kamuoyunun bu iddialara inanması istendi. 28 Nisan'da DP'yi protesto gösterilerinde ölen bir kişi ve 27 Mayıs'ta hepsi kaza sonucu ölen üç kişi "Hürriyet Şehidi" ilan edildi (Alkan 2017: 143-144). Askerî müdahaleyi yapanlar gençlere yönelik propaganda unsurlarını her sahada kullanmanın yanında "Gençliğe Hitap" metinleri de oluşturdu. Bunlardan 1 Haziran 1960'ta Cemal Gürsel'in Türk gençliğe hitabı şöyleydi: *Haklara ve hürriyetlere yapılan tecavüzler karşısında bir aydan beri yaptığınız cesur ve asil mücadelenizi yakından hayranlıkla ve muhabbetle takip ediyorum. Sizler bu hareketinizle yalnız zalimleri korkutmadınız aynı zamanda milletin ve hepimizin ümitlerine ışık tuttunuz* (BCA, f. 30.1, y.40.236.18)[7].

Askerî müdahalenin gerekçelendirilmesi ve toplum nazarında müdahalenin meşruiyet zemini oluşması için dönemin Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi Tarık Asal, İçişleri Bakanlığı Temsilcisi/Emniyet Genel Müdürlüğü II. Daire Reisi Ali Çetinkaya ve Diyanet İşleri Reisliği Yayın Müdürü Tevfik Ersen tarafından hazırlanan "27 Mayıs İnkılâp Hareketi Niçin Yapıldı?" başlıklı ve 08 Temmuz 1960 tarihli bir bildiri yayımlandı. Başlıktan da anlaşılacağı üzere 27 Mayıs müdahalesi bir "inkılâp" hareketiydi. Bildiriye göre 27 Mayıs müdahalesinin yapılmasında birinci etken, partizan bir idare kurulması ve hukuk devleti vasfının ortadan kalkmasıydı. Bunun yanında DP'nin partizanca bir tavır ile vatandaşlara eşit davranmadığı bildiride yer aldı:

[7] Müdahaleyi gerçekleştirenler, hürriyet kavramını müdahaleden sonra sıklıkla kullanmış ve özellikle gençlerde karşılık bulması için basın ve basılı eserler aracılığıyla çalışmalar yapmıştır. Bunlardan birisi 14'ler haricinde MBK'nin gençlere hitaplarının olduğu ve genel olarak 27 Mayıs'ın yapılmasının gerekçelendirildiği "Hürriyet Meş'alesi" isimli kitaptır. Millî Türk Talebe Birliği İstanbul İktisat Fakültesi Talebe Derneği tarafından hazırlanan ve MBK tarafından desteklendiği belli olan eser için bkz. (Hürriyet Meş'alesi 1961).

İnsan hak ve hürriyetlerini kendi partisinden olanlara tanıyıp bütün imkân ve kaynakları onların istifadesine tahsis ettiği (hâlde), muhalif partili ve tarafsız vatandaşları hak ve hürriyetlerinden ve devlet tarafından yapılması gereken hizmet ve yardımlardan mahrum ettiler. Bu hususta Millî Koruma hükümlerine atıfta bulunularak, bu hükümlerin sadece iktidar partisine muhalif kişilere uygulandığı belirtildi. DP'nin toplumsal ayrımcılık yaptığı vurgulanarak köylülere kullandırılması planlanan ziraî kredilerin sadece parti mensubu olan köylülerin hizmetine sunulduğu ve muhaliflerin ise bu hizmetten mahrum edildiği, tarımsal teçhizatların dağıtımında da aynı toplumsal ayrımcılığın yapıldığı ileri sürüldü. Bildiride kamu kurumlarında verilen hizmetlerde de iktidar partisinin toplumsal ayrımcılık politikası güttüğü vurgulandı. Devlet dairelerinde işlerini yürütmek isteyen vatandaşların parti ileri gelenleri vasıtasıyla "haraca bağlandığı", hizmet almak isteyen şahısların ise "partili veya muhalif oluşlarına göre" idare amirlerinin insafına bırakıldığı iddia edildi. 27 Mayıs müdahalesinin yapılma gerekçesi de *İşte 27 Mayıs İnkılâp hareketi, yalnız ismi kalmış olan demokrasiyi bütün müesseseleriyle yeniden kurmak için yapılmıştır*. şeklinde ortaya kondu[8]. Aslında böylesine bir bakış, askerî müdahalenin bir anlamda zorunluluğu ve haksızlığa uğrayan toplumsal kesimlerin ordu tarafından korunması fikrinin uzantısıdır. Dolayısıyla tek taraflı bir devlet anlayışının toplumsal tabanın bir kısmına yönelik uygulamaları müdahaleye davetiyedir ve aynı zamanda müdahaleye meşruluk katmıştır.

27 Mayıs günü ihtilal komitesi adına Kurmay Albay Alparslan Türkeş de yerli ve yabancı basın mensuplarına müdahalenin gerekçesini, *hiçbir şahsi ihtiras olmadan Türkiye'de demokrasiyi saplandığı çıkmaz sokaktan kurtarmak ve sadece millete hür ve serbest seçimlerin yapılmasına imkân sağlamak* olarak belirtir. Bunun yanında Türkeş, ilim heyetinin raporundan bir gün önce benzer düşüncelerini söyler: *Yürürlükteki Anayasa idare tarafından çiğnenirse o idarenin meşruiyeti şüpheye düşer. Onun için biz birkaç seneden beri memlekette Anayasanın ihlâl edildiğine şahit olduk. Fakat sabırla bekledik ve içten temenni ettik ki, bu yol parlamenter nizam içinde Mecliste halledilsin…* Ayrıca 27 Mayıs öncesindeki gelişmelerin yanında ülkenin demokratik çizgiden çıkılarak diktatörlüğe doğru gitmesi toplumun pek çok kesiminin endişe kaynağıdır ve bu, müdahalenin meşruiyet kaynaklarından bir diğeridir (Taylak 1976: 28-29).

Demokratik müesseselerin zarar gördüğü düşüncesinden hareketle 27 Mayıs, demokrasiyi geri getirmek için yapılmış son çare harekâtıdır. Müdahalenin ikinci yıldönümünde Başbakan İsmet İnönü de yaptığı bir radyo konuşmasında, *27 Mayıs umumî huzuru bozulmuş cemiyetimizin kısa zamanda demokratik rejime geçmesini hazırlamış ve başarmış olan bir inkılâbın sembolüdür.* sözleriyle müdahaleyi demokratik rejimin yeniden tesis edilmesinde elzem görmektedir (BCA,f.30.1.,y.16.86.10). Bakıldığında müdahalenin en önemli meşrulaştırma gerekçelerinden biri tıkanan demokratik rejimin önünü açmaktır. Dolayısıyla 27 Mayıs öncesi siyasi ve toplumsal gerginlikler, sürekli olarak müdahalenin gerekçesi olarak gösterilmiştir. Fakat hükûmete karşı gösterilere katılanlar ve DP'ye muhalefet edenlerin önemli bir kesimi, faaliyetlerinde darbeye ortam hazırlama bilincinde değildir. Darbeyi planlayan kadro maharetli bir şekilde yükselen muhalefeti kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmiştir (Demirel 2016: 405-406). 27 Mayıs sonrasında ise bu olayları ve iktidar-muhalefet ilişkilerindeki gerginliği kamuoyunun da desteğini alarak müdahaleyi meşruiyet zeminine oturtma politikalarına dönüştürmüşlerdir. Neticede Ankara Radyosu'ndan okunan "tebliğ" ile devlet bakanlıkları nezdinde toplumda müdahaleye muhalif infialler oluşmaması için yayınlanan kısa beyanlar, 28 Mayıs'ta Anayasa Ön Projesi Hazırlama Komisyonu tarafından düzenlenen esaslar, Cemal Gürsel'in "Türk Gençliğine Hitabesi" ve bazı devlet erkânı tarafından imza altına alınan "27 Mayıs İnkılâbı Niçin Yapıldı?" başlıklı bildiri, müdahalenin meşruiyet zeminine oturtulması için 27 Mayısçıların toplum refleksini yönlendirmeye birer örnektir.

Müdahalenin Meşruluğuna Yönelik Adımlar

Askerî müdahale özellikle Ankara ve İstanbul'daki halkın bir kısmı ile öğrenci ve aydınlar arasında taraftar bularak sevinçle karşılanırken kırsal kesimde sessizlik hâkimdi. 27 Mayıs harekâtının amacının, kardeş kavgasını önlemek, demokrasiyi içine düştüğü durumdan kurtarmak ve âdil seçimlere gitmek olduğu açıklansa da bu girişimin çok daha geniş kapsamlı hedefleri olduğu açıktı. Müdahaleyi yapanlar, DP'nin yaklaşık on yıl süren iktidarı boyunca ortaya koyduğu icraatlarının ülkeyi içinden çıkılmaz sorunlara soktuğunu ve bu suretle de ülke

[8] Bildiride ayrıca DP'nin vatandaşları kendi taraftarları ve kendilerine muhalif olanlar diye ikiye ayırdığı, bu ikiliğin babayı evlada, kardeşi kardeşe düşman edecek derecede ileri götürüldüğü, hatta bazı yerlerde kahveler, camiler ve mezarlıkların bile bu ikiye ayırma politikasından nasiplendiği, hatta parti içinde üyelerin bile "büyüklere sadakatlerine göre" sınıflandırıldığı öne çıkan vurgulardır (*BCA*, f. 30.1, y.1.10.2).

nizamının mevcut şekliyle bozulduğunu yayınlanan resmî bildiriler, basına yapılan açıklamalar ve düzenlenen raporlar vasıtasıyla her fırsatta vurgulamıştır. Devrilen hükûmetin tarım, iktisat, basın, seçimler ve hürriyet adına yaptığı her icraat onlara göre ülkedeki anayasal demokratik rejimi tehlikeye sokmuş ve toplumu ikiye ayırmıştır. Yürütülen her politikanın temelinde, hürriyet ve demokratik anlayış çiğnenmiş ve keyfiyet hâkim olmuştur. Müdahalecilere göre, askerî müdahale öncesinde toplum genelinde ortaya çıkan en belirgin talep, hürriyet ve demokrasidir. Aslında müdahale sonrasında da sivil-demokratik güçlerin ve kamuoyunun büyük çoğunluğunun müdahaleden yana tavır alması, müdahalenin kendi kendisini meşrulaştırma çabalarını beraberinde getirmiştir (Tanör 2016: 366). Müdahaleciler, müdahalenin meşruiyetine yönelik çabalarını öncelikle ülkedeki aydınlar, üniversite gençliği ve basın üzerinde telkin mekanizması kurarak zamanla toplum tabanına yaymaya yönelik girişimlerde bulunmuşlardır.

Üniversitelerde "öğrencilerine doğruyu söylemekten vazgeçmemelerini telkin eden" akademisyenlerin görevlerinden uzaklaştırıldığı, Anayasaya aykırı bir şekilde tahkikat komisyonu oluşturulduğu ve bunun bir baskı unsuru hâline getirilerek muhalefetin görevini yerine getiremez hâle düşürüldüğü hem müdahaleyi yapanlar hem de farklı çevrelerce çok defa vurgulanmıştır. Bununla birlikte, DP'nin 1950 seçimleri öncesinde iktidara geçmek için "iyi ve doğru olan her fikri ve hakikatleri serbestçe yazmak ve yapılan hataları ve fenalıkları millete duyurmak için basın hürriyetini daha da genişletmeyi" vaat ettiği ancak ispat hakkını ortadan kaldırarak basın hürriyetinin önüne geçtiğinin, milletin doğruları öğrenmesine engel olunduğun, gazetecilere baskı yapıldığının ve gazete neşriyatlarının yapılabilmesine olanak sağlayan kâğıt tahsislerinin kaldırıldığının altı çizilmiştir. Paralel şekilde, 24 Haziran 1960 günü MBK toplantısının açış konuşmasında Türkiye Cumhuriyeti Devlet ve MBK Başkanı Cemal Gürsel, DP iktidarının "Türk Anayasasını çiğnemekten çekinmediğini" vurgulamış ve müdahalenin meşruiyetine dikkat çekmiştir: *Türk milletinin insanlık hak ve hürriyetleri ortadan kaldırılmış, muhalefet murakabesi işlemez hâle getirilmiş, adalet bağımsızlığı, haberleşme hürriyeti, üniversite muhtariyeti tahrip edilmiş, memleket akıbeti meçhul karanlık bir uçuruma doğru hızla yuvarlanır bir duruma sokulmuş oldu* (BCA, f.30.1.,y.1.10.2).

Hürriyet ve demokrasi ekseninde müdahaleye meşruiyet kazandırmak için ortaya konan çaba müdahaleden kısa bir süre sonra (11 Temmuz 1960), Gürsel Hükûmetinin TBMM'de okunan programında da yer bulmuştur. Devlet Vekili Âmil Artus, MBK'ye okuduğu hükûmet programında yeni bir anayasa üzerinde çalışıldığını belirterek anayasaya dayalı demokratik bir düzen kurmanın gerekliliği üzerinde durdu: *27 Mayıs 1960 inkılâbının esas hedefi, yurdumuzda demokratik nizamı bütün icapları, bütün müesseseleriyle, maddeten ve manen mümkün olan en kısa zamanda kurmaktır. Bu maksatla 27 Mayıs sabahından itibaren yeni bir anayasanın hazırlanması için gerekli çalışmalara başlanmıştır.* Müdahalecilere göre mevcut seçim kanunu da yetersizdir ve ilim adamları bu konuda çalışmaktadır. Programda özellikle hürriyetlerin teminat altına alındığı ve taşıdığı fikir ve kanaatlerden dolayı veya üyesi bulunduğu siyasî oluşumlar sebebiyle hiç kimsenin herhangi bir şekilde tazyik ve tecavüze maruz bırakılmayacağına dair teminat verilmiştir (Hükümetler ve Programları 1988: 3).

Müdahaleciler, DP'nin takip ettiği iktisadî ve malî politikanın ülkeyi finansal bir uçuruma sürüklediği, "görülmemiş kalkınma" diye vasıflandırılan kalkınma planının aslında plansız ve hesapsızca olduğu, yapılan tesislerin bir kısmına ihtiyaç olmamasına rağmen tamamen o bölgedeki vatandaşların "oylarını avlamak" düşüncesi ile yapıldığı görüşündedir. Hatta tesislerin "birkaç misli pahalıya mâl edildiği" ve aradaki farkın "iktidardakilerin ve adamlarının cebine girdiği", Başbakan Menderes'in "son on sene zarfında 70'i mütecaviz gayrimenkul edindiği ve bu kadarla da yetinmeyerek memleket dışındaki yabancı bankalara yekûnu milyarları bulan paralar yatırmak suretiyle millî serveti memleket dışına kaçırdığı" ve ülkenin altından kalkamayacak dış borçlar tedarik edildiği belirtilmiştir. DP iktidarının "bütün gıda ve ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını o zamanki seviyesine nazaran ucuzlatmak" vaadiyle iktidara geldiği ancak gereksiz kalemlerden oluşan kamu masraflarının artması ve yatırımlar için ihaleleri fahiş fiyatlarla "kendi adamlarına" vermeleri sebebiyle masrafları düşüremediği, "israflar" sonucunda da devlet teşekküllerinde üretilen ürünlere sık sık zam yapıldığı bunun da hayat pahalılığına doğrudan etki ettiği vurgulanmıştır (Hükümetler ve Programları 1988: 3).

MBK, yaklaşık bir buçuk ay içerisinde yaşanan sürecin parlamenter şartları gereği güven oylamasına sunulmadan hazırlandığı ve hükûmet programında "malî ve iktisadî" politikaların temel prensiplerinde de yukarıda bahsedilen hayat pahalılığına, yatırımlara ve tasarruf tedbirlerine yer verilmiştir. On yıl devam eden basiretsiz iktisadî ve malî politikanın neticesi olarak hem içeride hem de dışarıda Türk parasının değerinin düştüğü vurgulanmıştır. Bunun yanında "amme gelirlerinin tasarruflu şekilde memleket ihtiyaçlarının zaruri kıldığı mevzularda kullanılmasına" hassasiyetle riayet edileceği, memlekette fiyat artışlarına fırsat vermeyen

istikrarlı bir fiyat düzeninin kurulacağı, vatandaşın geçiminin *"*ihtikar yollarıyla tahdit ve tazyik altında bulundurulmasının Millî Koruma Kanunları'yla değil, iktisadî tedbirlerle*"* önleneceği belirtilmiştir. MBK'nin iktisadî noktada üzerinde durduğu bir diğer önemli nokta da yabancı sermayenin ülkeye kabul edilmesidir. DP Dönemi'nde alınan dış borçların düşündürücü olduğu belirtilerek yabancı sermaye yatırımlarının "en sıhhatli dış yardım kaynağı telakki edildiği", "yabancı sermayeyi teşvik için gayret sarf edileceği" ve ülkedeki yatırım imkânlarının yabancı sermayedarlara tanıtılması için bir teşkilat kurulacağı ortaya konulmuştur. İhracatın teşviki için "ihracatı geliştirme merkezi" kurulduğu belirtilmiş ve "dış yardımlarla da takviye edilecek olan bu araştırma organı" vasıtasıyla ihracatın artırılması için çalışmalar yapılacağı planlanmıştır. Ayrıca ihracatın geliştirilmesi de hükûmet programının belirgin iktisadî politikalarından olmuştur. Buna karşın müdahaleye giden süreçte, muhalefet ve muhalif basının 7 Mart 1954 tarihli Petrol Kanunu'nda olduğu gibi "memleketin kapitülasyonlara gittiği" şeklinde işlediği sürekli artan dış yardımlar ve yabancı sermaye konusu hatırlandığında hazırlanan hükûmet programında bir tezatlık olarak görülmektedir (Hükümetler ve Programları 2013: 1310-1312)[9].

Müdahaleciler, bunlardan başka meşruiyet zemini oluşturmak için attığı adımlar içerisinde dinî müesseseler de yer almıştır. Türkiye'de dinî misyonu devlet nezdinde temsil eden Diyanet İşleri Başkanlığı, müdahaleden yaklaşık bir hafta sonra müftülüklere 4 Haziran 1960 tarihli ve 11467 sayılı bir genelge göndermiş ve toplumda müdahaleye karşı ortaya çıkabilecek infialler hususunda uyarıda bulunulmuştur:

> *27 Mayısta silahlı kuvvetlerimizin millet ve memleket hayrına olarak yapılan hürriyet ve inkılap hareketini hazmedemeyen ve hasis menfaatlerini, dedikodularla ve menfî propagandalarla millî birlik ve dirliğimizi bozmakta arayan bazı sinsi unsurların bulunabileceği göz önünde tutularak halkımızın ikaz ve irşat edilmesi hususunda bizlere (Reisliğimize) de mühim vazifeler tereddüp etmektedir*. Genelgenin devamında hükûmete bağlılık ve dinî müesseseler düşen görev belirtilmiştir: *Yurdumuzun en ücra köşelerine kadar idareyi fiilen ele alıp millî menfaatlerimizi korumak için var kuvvetiyle çalışan hükûmetimize destek olmanın dinî bir vecibe teşkil ettiğini, aksine hareket eylemenin dünyada ve âhirette mesuliyeti ve hüsranı mucip olacağını vaizlerimizin vaazlarında, hatiplerimizin hutbelerinde âyet ve hadislere istinaden halkımıza duyurmanın temini…(* BCA,f.51.0.,y.4.33.29.*).*

"27 Mayıs İnkılap Hareketi Niçin Yapıldı?" bildirisinde de toplumun dinî eksende karşı bir tepki oluşturmasına engel olmak için dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Burada "din elden gidiyor" şeklinde vatandaşlara dinî hisler üzerinden yapılan şaşırtıcı ve maksatlı propagandaların hiçbir esasa dayanmadığı, bu tarz propagandaların "düşük iktidarın kendilerine sağladığı gayri meşru menfaatlere bağlı uşak ruhlu insanların son ümidi" olduğu vurgulanmıştır. Bildiride DP'nin toplumun dinî duygularını kendi menfaatleri için kullandığı fakat dinî hassasiyetlere uygun hareket etmediği özellikle belirtilmiştir:

> *O iktidar ki, senelerce bu millete karşı işlediği sayısız günahlarını gizleyebilmek için sözde Müslüman görünerek ve din hamiliği yaptığı hissini vererek halka aldatmağa çalışmıştır. Bir taraftan mübarek ramazan ayında mevlit okutup iftar verirlerken öte taraftan içkili kadın âlemleri yapmaktan çekinmemiş ve sonuna kadar Türk milletini aldatacaklarını zannetmişlerdir. Düşük iktidarın şiarı olan yalancılık, riyakârlık, millet malını çalmak ve partizanlık yoluyla adaletsizlik ve zulüm yapmakla İslâm dinî hiçbir surette bağdaşmaz. Müslümanlığın esaslarından olan doğruluk ve adalet yani hakka riayet ve herkese eşit muamele yapmak bugünkü hükûmetimizin başta gelen prensibidir.*

Bununla birlikte ibadetin özgürce yapılabileceğinin altı çizilerek devlet radyolarından dinî konularda "daha samimi ve daha salahiyetli zevat tarafından" yayınlar yapılacağı hedeflenmiştir (BCA,f.30.1.,y.1.10.2). Diyanet İşleri Başkanlığının müdahaleden iki ay sonra müftülüklere gönderdiği 28 Temmuz 1960 tarihli ve 15811 sayılı Genelgede ile "inkılabın dinî bakımdan kıymet ve manasını belirtmek vazifesinin" devletin dinî kurumlarının vazifesi olduğu, İslam dininin toplumun tek bir vücut olmalarını emrettiği ve "nifak ve ihtilaf tohumlarını saçanları da her vesile ile takbih ettiği (kınadığı)"; inkılâbı yalnız benimsemenin ve doğruluğunu ortaya koymanın tek başına yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Müdahale hakkında yapılacak konuşmalarda yine "âyet ve hadisler örnek tutularak, müftü ve vaizler tarafından yapılacak vaaz ve nasihatlerle, hatipler tarafından okunacak hutbelerle halkın aydınlatılması" emredilmiştir (BCA, f.51.0., y.4.33.29).

İdareyi ele alan müdahalecilerin inanç noktasında dinî kurumların ortaya koyduğu faaliyetleri yakından takip

[9] Askerî müdahale 27 Mayıs'ta gerçekleşmiş, yeni hükûmet politikası ise yaklaşık bir buçuk ay gibi kısa bir zaman zarfında 11 Temmuz'da hazırlanabilmiştir. Dolayısıyla MBK'nin DP iktidarında hazırlanan kapsamlı bir hükûmet programlarının aksine, kapsam içeriğine çok fazla yer verilmeden daha belirgin ve genel çerçevelerde hükûmet programı ortaya koyduğu söylenebilir.

ettiği, Diyanet İşleri Başkanlığının müdahaleden dört ay sonra müftülüklere gönderdiği 28 Eylül 1960 tarihli ve 20478 sayılı Genelgede görülmektedir. Genelgede: *...Tamimler üzerine ne gibi faaliyette bulunulup ne netice alındığının, vaiz ve hatiplerin bu mevzudaki faaliyetlerinin (faaliyetin mahiyeti ve kimler tarafından ne yapıldığını isim zikredilerek belirten) bir raporla bildirilmesi*" ve "*bundan sonra bu hususta yapılacak işler için hazırlanacak programın en geç 20/10/1960 tarihinde Başkanlıkta bulunmak üzere gönderilmesi* emredilmiştir (BCA,f.51.0.,y.4.33.29). Özellikle müdahalenin meşruiyeti için faaliyette bulunan şahısların kimliklerinin rapor edilmesinin talep edilmesi, maksadın anlaşılmasını aşan bir düşünce ile dikkat çekicidir.

Askerî müdahalenin bir inkılâp hareketi olduğunu vurgulayarak toplumu bütünleştirmeyi amaç edinen müdahaleciler, 27 Mayıs'ı toplumsal ve millî bir temele oturmak maksadıyla 27 Mayıs'ı resmî bayram yapmak için hazırlık içine girmişlerdir. Bunun ilk yansıması da MBK'nin 4 Ekim 1960 tarihli oturumunda kendisini göstermiştir. 27 Mayıs müdahalesinin resmî bir bayram olarak kutlanmasının gerekçeleri Güvenlik Komisyonu'nun raporuna şöyle yansımıştır:

> *Münevver Türk gençliğinin haklı davasını benimseyerek milleti, sakıt ve sabık iktidarın menfur idaresinden kurtaran Kahraman Ordumuz yurdumuza huzur, sükûn ve kardeşlik havasını iade etmiş ve böylece inkılâbın yapıldığı 27 Mayıs 1960 günü milletimiz için gayet haklı olarak ulusal bir bayram hâline gelmiş bulunmaktadır. 27 Mayıs'ın 'Millî Birlik ve Hürriyet Bayramı' olarak ihdası ise, millet ve ordu beraberliğinin bir sembolü mahiyetinde telakki edilmesi dolayısıyla en az diğer ulusal bayramlar kadar özellik taşımaktadır (*2739 Sayılı Kanun Raporu: 2*).*

Bu gerekçelerle MBK Genel Kurul toplantısına sunulan kanun tasarısına istinaden 27 Mayıs'ın resmî bayram yapılması üzerine müzakere yapılmıştır. Burada Sami Küçük, 27 Mayıs'ın ileriki yıllarda resmî bayramlar arasına gireceğini ancak mevcut idarenin bunu yapmasının doğru olmayacağı görüşündedir. Muzaffer Yurdakuler ise Atatürk döneminde yaşanan 23 Nisan, 29 Ekim ve 30 Ağustos gibi zaferlerin yine aynı dönemde bayramlaştırıldığı, bu bakımdan 27 Mayıs'ın da bayram olarak kabul edilmesinde bir mahzur görülmemesi gerektiği düşüncesindedir. Kadri Kaplan'ın; *Biz ihtilal safhasını bıraktık, inkılâp safhasına girdik. Millete söz verdik, ilerisini teminat altına alacak yolda azimle yürüyelim. Ve sözümüzü gerçekleştirelim. Bırakalım bu bayramı, bizden sonra gelecekler bunu düşünsün*. sözlerinin ardından 27 Mayıs müdahalesinin resmî bayram olarak kabulü meselesi sonraya bırakılmıştır (MBK Kurulu Tutanağı 1960: 11). Yaklaşık üç yıl sonra, Millet Meclisinin 3 Nisan 1963 tarihli oturumunda 27 Mayıs tarihi, "Hürriyet ve Anayasa Bayramı*"* olarak kabul edilmiştir. Kanun tasarısının gerekçesinde, Türk milletinin anayasal ve demokratik düzene geçişinin tarihçesine kronolojik olarak ana hatlarıyla yer verilmiştir. Gerekçede Türk Silahlı Kuvvetlerinin 27 Mayıs 1960 tarihinde "asilâne bir müdahalede bulunarak devrim ilkelerine dönüşü ve hukuk devletinin yeniden kuruluşunu sağlamak amacıyla ihtilal hakkını kullandığı" belirtilerek askerî müdahalenin meşruiyet zemini işaret edilmiştir. Bunun yanında *Kurucu meclis tarafından hazırlanıp ilan edilen Anayasanın milletçe benimsenmesi ile insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletinin bütün sosyal ve hukukî temelleriyle kurulduğu* belirtilerek de 1961 Anayasasının bu meşruiyeti sağlamlaştırdığı vurgulanmıştır (2739 Sayılı Kanuna Ek Kanun Tasarısı: 2). 27 Mayıs'ın ulusal bir bayram olarak kabul edilmesi için 1960 yılında hazırlanan tasarıyla kıyaslandığında bu son tasarı, müdahalenin yanında yürürlüğe konulan 1961 anayasasına atıfta bulunulduğu ve meşruiyet zeminin daha da sağlam temeller üzerine oturtulmaya çalışıldığı görülebilir. Bununla birlikte müdahale sonrasında kurulan ve anayasayı hazırlayan meclis, "Kurucu Meclis" olarak vasıflandırılmıştır.

Konunun Millet Meclisindeki müzakeresinde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi grubu adına konuşan Cevad Odyakmaz, 27 Mayıs'ın ulusal bayram olarak kutlanması hususunda partilerinin tam olarak destek verdiğini bildirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi grubu adına konuşan Emin Paksüt, 27 Mayıs gününün Türk milleti tarafından ilk olarak müdahalenin gerçekleştirildiği 27 Mayıs 1960 tarihinde bayram gibi kutlanmaya başlandığını ve yeni Anayasa'nın kabulüyle de ikinci bir bayram havasının yaşandığını belirtmiş ve 27 Mayıs'ın *meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı milletin direnme hakkını kullanması suretiyle, milletçe gerçekleştirilmiş bir ihtilal* olduğunu vurgulamıştır. Yeni Türkiye Partisi grubu adına söz alan Nihat Su, Adalet Partisi grubu adına söz alan Ömer Faruk Sanaç da 27 Mayıs gününün bayram olarak kabul edilmesi gerektiğini ve partilerinin bunu desteklediğini beyan etmiştir. Ancak Ömer Faruk Sanaç'ın görüşleri oturumu gerginleştirmiş ve tepkilere sebep olmuştur: …G*önül arzu eder ki, millete mâl olan, bütün partilerin üstünde bulunan, Anayasamızdaki hakiki yerini alan 27 Mayıs inkılâp hareketi, hiçbir parti tarafından kendi çıkarlarına, siyasî menfaatlerine istismar edilmesin (*MM Tutanak Dergisi 1963: 66). Neticede Hürriyet ve Anayasa bayramı mecliste kabul edilmiştir. Müzakerelerde

genellikle 27 Mayıs askerî müdahalesi, millete mâl edilmeye çalışılmış ve müdahaleyi toplumsal temele oturtulmaya çalışılmıştır. Bayram basında da hemen karşılık bulmuştur. Yine Başbakan İsmet İnönü'nün, *Kanunun bugüne kadar gecikmesinin intikal devrinin bir zarureti olduğu* beyanatıyla bayram için memnuniyeti basına yansımıştır. Buna karşın Millet Meclisindeki oylamada Adalet Partisi milletvekillerinin 117'sinin oylamaya katılmaması ise dikkat çekici bir gelişme olmuştur.

Türkiye, 27 Mayıs askerî müdahalesinden bir süre sonra çok partili sivil bir idareye kavuşmuştur. Ancak sivil idare sisteminin ömrü çok uzun sürmeyecek ve yirmi yıl sonra 1980 yılında sivil idareye doğrudan yeni bir askerî müdahale daha yapılmıştır. 27 Mayıs 1960'ta ordu kaynaklı müdahalecilerin ülkeye toplumun hak ettiği anayasal, demokratik ve sosyal bir düzen kurma amacıyla inkılâp olarak vasıflandırdıkları sivil yönetime müdahalede bulundukları yukarıda ortaya konulmuştu. Fakat 1980 yılında sivil yönetime tekrar bir müdahalede bulunulması, seleflerinin devletin hedeflenen şekliyle yapılandırılmasında çok da başarılı olmadıklarına yönelik en somut göstergedir. Bunun ilk yansıması da 27 Mayıs'ı millete mal etme amacıyla kabul edilen Hürriyet ve Anayasa Bayramı'nın kaldırılmasıdır. Nitekim 1980 müdahalecileri, Hürriyet ve Anayasa Bayramının yürürlükten kaldırılmasının gerekçesinde 1961 Anayasası'nı toplumsal bünyeye aykırı görmesi ilginçtir: *27 Mayıs günü 1963 yılından beri Hürriyet ve Anayasa Bayramı olarak kutlanmaktadır. Bugün 1961 devriminin ve dolayısıyla 1961 Anayasasının kutlandığı gündür. Ancak özellikle 1970'li yıllardan itibaren meydana gelen gelişmeler sonucu 1961 Anayasasının toplum bünyemize uygunluğu tartışılır hâle gelmiş ve bayram günü halk arasında etkinliğini yitirmiştir. Bu nedenle 27 Mayıs resmî bayramlar arasında sayılmamıştır (*Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun Teklifi ve İhtisas Komisyonu Raporu 1981: 2*)*. Bu gerekçeyle 1963 yılından beri kutlanan bayram bir başka askerî müdahaleyle kaldırılmıştır (MGK Tutanak Dergisi 1981: 51-57).

Sonuç

27 Mayıs askerî müdahalesinin adından oluşturulan MBK, başlangıçtan itibaren DP iktidarının Anayasa'yı hiçe sayarak çiğnediği ve bu sayede gayrimeşru bir duruma düştüğü müdahalenin meşruluk politikalarında öne çıkmaktadır. Müdahaleyi gerçekleştirenler bu düşüncenin toplumsal tabanda karşılık bulması için üniversite, sivil toplum kuruluşları, basın ve siyasi kuruluşlardan destek görmek için adımlar atmış ve bunu da bir propaganda mahiyetine büründürmüştür. 27 Mayıs'taki sivil idareye askerî müdahalenin gerçekleşmesinde asıl nedenler, müdahale sonrası MBK'nin propaganda faaliyetlerinin de etkisiyle DP iktidarının son yıllarında attığı politik, ekonomik, toplumsal ve siyasi adımların yanlışlığı olarak gösterilir. Bu yaklaşım bir manada, 27 Mayıs'a meşruluk katma politikasının somut yansıması olarak değerlendirilebilir. Zira 27 Mayıs'ı konu edinen birçok çalışmada "27 Mayıs'ı Hazırlayan Sebepler" başlığında DP iktidarının muhalefet ve toplumun çeşitli kesimlerine yönelik attığı adımlar eleştirilir. Üniversite ve aydınlar arasındaki huzursuzluk; ordu, basın, öğrenciler ve şehirli kesimin rahatsızlıklarının hükûmete yönelik tepkiye dönüşmesi yine 27 Mayıs'ın öncülleri olarak değerlendirilir. Benzeri yaklaşımlar her ne kadar 27 Mayıs'ın nedenleri gibi görünse de bir diğer bakışla 27 Mayıs müdahalesinin meşruluğuna katkı sunar. Meşruluk fetvasını "ilim heyetine" hazırlatmaları aslında bilimsel zeminde müdahaleye meşruiyet kazandırma düşüncesidir. Müdahaleciler sadece anayasal zeminde değil aynı zamanda toplumun manevi değer yargıları üzerinden ve bilhassa dinî merkezden meşruiyet zemini bulma çabalarına girmişlerdir. Bununla birlikte MBK tarafından hazırlanan hükûmet programında DP'nin her alandaki icraatları muhakeme edilerek yeni devlet politikaları üretilmeye çalışılmıştır. DP'nin on yılık iktidar serüveni yapılan açıklamaların çoğunda şiddetle eleştirilmiş ve müdahaleye meşruiyet zemini kazandırmak için birçok vaatlerde bulunulmuştur. Toplumun müdahaleyi benimsemesi için 27 Mayıs günü millete mâl edilmek istenerek resmî bir bayram hüviyetine sokulmuştur.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (*BCA)*, f. 30-1., y.40.236.18.

BCA, f. 30.1., y.16.4.

BCA, f.30.1. Y.40.236.18.

BCA, f.30.1.,y.16.86.4.

BCA, f. 30.1, y.1.10.2.

BCA, f.30.1., y.16.86.10.

BCA, f.51.0., y.4.33.29.

Resmî Yayınlar

T.C. Resmi Gazete

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem:1, C. XV, Toplantı:2, 03.04.1963, 66. Birleşim.

Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanağı, C. II, 04.10.1960, 16. Birleşim.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, C. III, 44. Birleşim, 17 Mart 1981.

2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanunun 2 inci Maddesinin (C) Fıkrasının Tasdikine Dair Geçici Kanun Tasarısı ve Güvenlik Komisyonu Raporu (1/37), S: 79.

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun Teklifi ve İhtisas Komisyonu Raporu (2/41), 10 Mart 1981, S: 168.

Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 sayılı Kanuna Ek Kanun Tasarısı (1/224), Millet Meclisi, Dönem:1, Toplantı:2, S: 127.

Kitap ve Makaleler

Ahmad, Feroz. Modern Türkiye'nin Oluşumu. İstanbul: Kaynak Yay., 2012.

Ak Devrim. Ankara: Başbakanlık Devlet Basımevi, 1960.

Alkan, Mehmet Ö. "27 Mayıs Darbesi ve Siyasi Şehitlik Mertebesinin İcadı", Osmanlıdan Günümüze Darbeler. haz. Mehmet Ö. Alkan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 2017.

Aydemir, Şevket Süreyya. İhtilâlin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.

Aydın, Suavi ve Taşkın, Yüksel. 1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi. İstanbul: İletişim Yay., 2015.

Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları. C. 5. haz. İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz, Ankara: TBMM Basımevi, 2014.

Demirel, Tanel. Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2016.

Doğan, Mehmet. Darbeler, Müdahaleler ve Siyasî Sistem. İstanbul: İz Yayıncılık, 2005.

Erer, Tekin. On Yılın Mücadelesi. İstanbul: Ticaret Postası Matbaası, 1963.

Eroğul, Cem, "Çok Partili Düzenin Kuruluşu 1945-1971", Geçiş Sürecinde Türkiye. der. Irvin C. Schink ve E. Ahmet Tonak. İstanbul: Belge Yay., 2013.

Giritlioğlu, Fahir. Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii. C. 2. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1965.

Hükümetler ve Programları 1960-1980, C. 2. haz. Nuran Dağlı ve Belma Aktürk. Ankara: TBMM Basımevi, 1988.

Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, C. 2 (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961**).** haz. İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz. Ankara: TBMM Basımevi, 2013.

Hürriyet Meş'alesi, 27 Mayıs Milli Türk İhtilali. haz. H. Sağıroğlu vd. İstanbul: Çeeltüt Matbaacılık, 1961.

İhtilâller ve Darbeler Tarihi, C. 1. ç ev. Sabiha Bozbağlı. İstanbul: Yirminci Yüzyıl Yay., 1966.

Kaynar, Mete Kaan. "İnkılâp, Revolution, Devrim: Bir Kavramın Tarihsel Serencamı", Türkiye'nin 1960'lı Yılları. haz. Mete Kaan Kaynar, İstanbul: İletişim Yay., 2017.

Koçaş, Sadi. Atatürk'ten 12 Mart'a Anılar, C. 2. İstanbul: Tomurcuk Matbaası, 1977.

Luttwak, Edward. Bir Uzmanın Gözüyle Darbe, çev. Edip İ. Polat. İstanbul: Yaba Yay., 1996.

Seyhan, Dündar. Gölgedeki Adam. İstanbul: Nurettin Uycan Matbaası, 1966.

Suver**,** Akkan. İhtilâller ve Darbeler Tarihi. İstanbul: Su Yay., 1979.

Tanör, Bülent. Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri. İstanbul: Yapı Kredi Yay., 2016.

Taylak, Muammer. 27 Mayıs ve Türkeş. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1976.

Timur, Taner. Türkiye'nin Uzun On Yılı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay., 2016.

Türk Hukuk Lûgatı. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991.

Türkçe Sözlük. haz. Şükrü Halûk Akalın vd. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.

Weiker, Walter F. Amerikalı, Fransız, Rus Gözüyle 1960 Türk İhtilâli. çev. Mete Ergin. İstanbul: Cem Yayınevi, 1967.

Yetkin, Çetin. Türkiye'de Askerî Darbeler ve Amerika. Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yay., 2010.

Zürcher, Eric Jan. Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. İstanbul: İletişim Yay., 2012.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

AN EVALUATION ON LEGITIMACY AND LEGITIMISE OF 27th May MILITARY INTERVANTION

Erol YÜKSEL

ABSTRACT

In this study, it is aimed to reveal the political and legal steps of the interventionists and different segments of the society and the public opinion to base the intervention on a legitimate basis with in the framework of the developments occuring before and after 27th May Military Intervention. Immediately after 27th May Military Intervention took place, many practices in the last period of the Democrat Party goverment turned into a propaganda in Turkish public opinion to contribute to justification of the intervention. After this step, military interventionists took political and legal steps to base the intervention on the ground of revolution. Actually, this situation is nothing more than policies in order to legitimize the military intervention. In this study, the steps taken by perpetrators of 27th May incident to base the intervention properly on the basis of legitimacy are discussed in the light of press, copyrights, studies, memoirs and archive documents.

Keywords: 27th May, legitimacy, military intervention, National Unity Committee